

Emekçi Kütüphanesinin Çıkardığı Kitaplar:

- N 1—Prensip...yazan Fr. Engels
çeviren: F. Yalçı
- N 2—Demir... yazan: F. Yalçı
- N 3—Maymunun İnsanlaşması
prosesinde emeğin rolü.
Yazan: Fr. Engels, çeviren:
C. M. Fl. 10 Krş.
- N 4 — «Enternasyonal İşçiler
Cemiyetini açıs hitabesi»
Yazan: Karl Marks, çeviren:
F. Yalçı. Fl. 10 Krş.
- N 5 — KAPITAL: Forma 1 ilâ 5.
Yazan: Karl Marks
Çeviren: Hikmet Kıvılcımlı
Forma foruna çıkmaktadır.
Forması: 6 Kuruş

SOSYETE

VE

TEKNİK

Yazan: FATMA ALÇI

Marksizm Bibliyote-
ğinde Çıkmıştır

Hikmet Kıvılcımlı'nın çıkmış öteki eserleri:

YAZDIKLARI:

- Edebiyatı cadidemın atop-
sisi Fl. 40 Krş.
- Türkiye işçi sınıfının sos-
yal varlığı Fl. 20 Krş.
- Entperyalizm, geberen ka-
pitalizm Fl. 35 Krş.
- İnkılâpçı münevver ne-
dir? Fl. 10 Krş.
- Marksizm kalpazanların
kılmeleridir? Fl. 20 Krş.
- Marks Engels: hayatları . . .
Fl. 15 Krş.

ÇEVİRDİKLERİ:

- Gündelîği iş ile sermaye
Karl Marks Fl. 15 Krş.
- Marksın felsefesi, sosyo-
lojisi, V. Lenin. Fl. 10 Krş.
- Marksın ekonomisi, sos-
yalizmi, V. Lenin Fl. 10 Krş.
- Ludvig Föyerbah. Fr. En-
gels. Fl. 30 Krş.
- Kapital K. Marks
5c. forması çıktı.

Emekçi Kütüphanesinin çıkaracağı kitaplardan birkaçı:

- Almanya'da inkılâp ve aksi inkılâp Fr. Engels
- Hayali sosyalizm ve ilmi sosyalizm Fr. Engels
- Sosyal rejimler F. Yalçı
- Sosyalizm hareketleri F. Yalçı
- Demiri Şerbet Edenler (Hikâyeler) F. Yalçı

Fiyatı 6 Kuruş

KARL MARKS
KAPITAL

Formada geçen bazı sözlerin alfabe sırası ile karşılıkları:

(Kısaltmalar: Al -almanca; F- fransızca; Os -osmanlıca)

Angariye: Al: die Fronar-belt; F: la corvée

Deizm: Bir allah var, ama, vahiy ve hatta bazan kaza ve kader yoktur diyen doktrin. Tabii dincilik.

Epikür: Haz ve hayıra yapmayı vâzeden Yunan filozofu.

Fantasmagorik: karanlıkta hayal oynatır gibi herkulâdelik uydurması.

Fetih: Büyüklü bir kuvveti var sanılan şey, insanlar arasındaki münasebeti, mallar arasında sarmak. Mallara insan hükmündeceğine, insanı malların hükmetmesi.

Fiyet şekli: (Al: Preisform; F: la forme prix): Bir mal değerinin para ile gösterilmesi şekli.

Fizik: Cisimlerin tabiatlarını değiştirmeden buldukları hal ve hareketleri değiştiren kanunları cisim hassalarını tetkik eden hükmet ilmi. Madde.

Fizyoloji: Beden uzularının işleyişini tetkik eden ilim.

Fonksiyen: Bir avvan gördüğü iş.

Hissedilenin üstünde: Al: übersinnlich (Metafizige bak).

Hiyeroglif: Eski Mısır yazısı.

Hudayinabit: Naturwüchsig

Kategori: (Os: Makule). Fikirlerimiz arasındaki münasebetleri gösteren en umumî mefhum (Aristo 10, Kant 12 kategori sayar).

Metafizik: Fizik ötesinde kuru ağılla mutlak hakikat aramak. (Os: mahadûttabia).

Mistik: Allahla münasebeti-yim sanatın hali. Zekâ ve tesrîbe dışında hayale dayanan.

Müşterek mülkiyet: Al: Gemeineigentum.

Objektif: Düşünenin dışında olana göre (Os: Äufällig).

Crifinal: Os: nev' şahsına müvâzır. Model hizmetini gören. Bir de la olan. An).

Patriyarkal: Baba hükümlerini. (Os: Pederşahlı).

Realite: Olanın hali (Os: Reijet).

Robensonad: Robenson hikâyesi.

Sübjektif: Düşünene göre (Os: Enüst).

Şimi: Os: Kimya. Basit cisimlerin bileşme, hasa ve imtizaçlarını tetkik eden ilim.

Tedavül: (Al: zirkulation) elden ele geçme.

Tekmil etmek: (Al: Gesantərbelt) Sosyete de harcama bütün emellerin topu birden.

Teoloji: Allahın varlığı, sıfatları ilmi (Os: İlahiyat).

Tip: Tam örnek. İnsan model.

Yaşama vasıtaları: Al: Lebensmittel) Öğün vasıtaları.

bu mümtaz mevkii [umumî muadilin yerini] zabtetmiş bulunur. Binnetice, şekil III deki bez malının yerine altın malını koyalım, o zaman elimize şu geçer:

D. PARA ŞEKLİ

20 arşın bez	=	} 2 ons altın
1 elbise	=	
10 kilo çay	=	
40 kilo kahve	=	
1 ölçek buğday	=	
1/2 ton demir	=	
X kadar A malı	=	

Şekil I den şekil II ye ve şekil II den şekil III çe geçerken *esaslı değişiklikler* olur. Bilâkis, şekil IV ün şekil III den farkı ise, bez yerine şimdi altının umumî muadil şekline sahip bulunmasından ibarettir. Şekil III te bez ne idise şekil IV te altın o: [yani] *umumî muadil* dir. Burada olan ilerleme, sadece, *doğrudan doğruya umumî değiş edilebilme şekli* nin yahut, *umumî muadil şekli* nin şimdi, sosyal bir alışkanlıkla, *altın* (denilen) malın *hususî spesifik tabii şekline kal'î surette istihale* etmiş olmasından ibarettir.

Altın, öteki mallara ancak *para* olarak karşı çıkar, çünkü daha evvel onlarla mal olarak karşılaşmıştır: Altın ister tek başına değiş muamelelerinde *tek bir muadil* olarak bulunsun, ister *öteki muadil mallar yanında hususî bir muadil* olarak bulunsun, tıpkı bütün öteki mallar gibi *muadil* fonksiyonunu (vazifesini) görür. Gittikçe daha dar veya daha geniş muhitlerde *umumî muadil* fonksiyonunu görür. Altın, *mallar dünyasının değer ifadesi* içinde, bu mevkiiin inhisarını ele geçirdi müdi *para*

mal haline gelir ve ancak *altın artık para malı haline geldiği* zaman şekil IV, şekil III den ayırt olunur, yahut *umumî değer şekli para şekline* istihale eder.

Artık, *para malı* fonksiyonunu (vazifesini) gören bir mal, meselâ altın içinde, (başka) bir malın, meselâ bezin *basit izafi değer ifadesi, fiyat şekli* olur. Şu halde bezin «fiyat şekli» şudur.

20 arşın bez = 2 ons altın
yahut, eğer 2 ons altının nakit olarak ismi 2 sterling lirası ise
20 arşın bez = 2 st. lirası.

Para şeklinin kavranılmasındaki güçlük umumî muadil şeklinin ve dolayısıyla da, umumiyetle *umumî değer şeklinin* (yani) şekil III ün kavranılmasındaki güçlüğüne inhisar eder. Şekil III, inkişafı değer şekli (yani), şekil II içinde hallolur ve şekil II yi teşkil eden unsur ise şekil I dir, yani: *20 arşın bez = 1 elbise* yahut, *x kadar A malı = y kadar B malıdır*. Demek ki, basit değer şekli para şeklinin rüşeymidir.

4 – Malın fetiş karakteri ve bu karakterin sırrı

Bir mal ilk bakışta kendiliğinden anlaşılır (basit) ve harciâlem (herkesin bildiği) bir şey gibi görünür. Tahlihi ise, onun gayet karışık, metafizik incelikler ve teolojik hercailliklerle dolu bir şey olduğunu gösterir. Mal *kullanış değeri* iken, ister ben onu insan ihtiyaçlarını giderme has-saları itibarile göz önünde tutayım, ister o bu has-salarının ancak insan emeğinin *mahsulû* olarak elde etmiş bulunsun, malın hiç bir esrarengizliği yoktur. İnsanın faaliyet göstererek tabiat maddesinin şekillerini kendine faydalı gelecek surette istihale ettirdiği besbellidir. Meselâ, tahta bir masa

yapıldığı vakıt, odunun şekli değişir. Bununla beraber, masa gene odun, [yani] alelade hissedilen birşey olarak kalır. Fakat, *mal olarak* ortaya çıkar çıkmaz, hissedilenin fevkinde hissedilen birşey [hem hissedilen hem edilmeyen, hem fizik hem metafizik bir şey] haline giriverir. Masa sadece ayaklarını yere basmakla kalmaz, bütün öteki mallara karşı başını kaldırarak odun kafasından öyle garip fikirler ortaya atar ki, masa kendi kendine dansa kalksa insana bunlar kadar acıp gelmez (25).

Demek ki, malın mistik karakteri kullanış değerinden ileri gelmez. Değer muayyeniyetinin muhtevâsından [değeri tayin eden muhtevâdan: emekten] dahi ileri gelmez. Zira, evvelâ şurası *fizyolojik* bir bakıktır ki, faydalı emekler veya istihsal faaliyetleri ne kadar muhtelif olurlarsa olsunlar, *insan* uzviyetinin birer fonksiyonudurlar ve her böyle bir fonksiyon, muhteva ve şekilce ne olursa olsun, esas itibarile *insan* deri, sinir ve adalesile duyyu uzuvlarının *harcanışından* ibarettir. Saniyen, değer büyüklüğünün tayininde esas olan şey, [yani] o harcamaşın *sürdüğü müddet*, yahut emeğin *kemiyeti*, daha ilk bakışta emeğin *keyfiyetinden* farklı olduğu göze çarpan bir *kemiyet*dir. Yaşama vasıtaları istihsaline giden iş müddeti, —muhtelif inkişâf basamaklarında aynı derecede olmamakla beraber,— bütün durumlarda [her tarih çağında] insanları alâkadar etmekten geri kalmamışlar (26). Nihayet, insanlar herhangi

(25) Çinde, anlaşlan geri kalan âlem tamamen sakin durduğundan, (Pour encourager les autres : başkalarını teşvik için) massaların dansa kalkdıklarını hisitiriyalim.

(26) 2 c. baskışa not. Eski Cermenlerde (Morgen denilen) toprak dönüğü, bir günlük emekle hesap edildirdi ve Morgen'e *Tagwerk* [bir günlük iş] (yahut *Tagwano*) (jornale veya jurnalıs, jornalıs, terra jurnalıs, yahut diornalis) *Manawerk* [bir adamlık iş] Manuskraft, Man-

bir surette birbirleri için çalıştıkları andan itibaren, onların emekleri de *Sosyal* bir şekil almıştır.

O halde, emek mahsulü mal şeklini alır almaz onda görülen muammalı karakter neden ileri gelir? Elbet de bizzat bu şekilden [mal şeklinden ileri gelir]. İnsan emeklerinin müsaviliği, aynı değer realitesi [aynı değer cevberi] demek olan emek mahsullerinin maddi şekline girer; insan iş kuvveti harcanışının sürdüğü müddetle ölçülmesi, emek mahsullerinin değer büyüklükleri şekline girer; nihayet müstahsılların emeklerini sosyal olarak tayine yarayan müstahsıllar arasındaki münasebetler, emek mahsulleri arasındaki münasebetler şekline girer.

Demek, mal şeklinin bütün esrarengizliği, sadece şundan ibarettir: Mal şekli, insanlara kendi emeklerinin sosyal karakterini, emek mahsullerinin objektif birer karakteri ve şeylerin sosyallaşmış birer tabii hassası[*] gibi aksettirir; dolayısıyla de, müstahsılların teknil emek[**] ile olan sosyal münasebetlerini, şeylerin müstahsıllar dışında mevcut sosyal bir münasebeti gibi aksettirir. Bu *quid pro quo* [birbirinin yerine geçme, istihlal keyfiyeti] sayesinde emek mahsulleri mallar haline gelirler, [yani]

osmahd. Mannshuset, v.s. denilirdi. Bakıla: *Georg Ludwig von Maurer*: «Einleitung zur geschichte der Mark, -Hof-, usw. Verfassung» [Pazar, devlet, v.s. tina teğekkül tarihine giriş] München 1859, s. 129 ve aşağısı. (Fransızca bazı kısımlarında balâ daha bir morgenlik kadar bir arazi ölçüsüne «journal» adı verilmektedir. [Almanca 1928 basılışından. H. K.]).

(*) Fransızcasında «bu nesnelere tabii ve sosyal hassaları» (cilt I, sahife 56). Rusçasında «u şeylerin tabiatlarında meknür sosyal hassaları» (cilt 5, sahife 31).

(**) Almanca *Gesellschaft* [sosyetedeki teknil emeklerin mecmuu]. Rusçada «Kollektivnosti» camiaoa emek.

hissedilenin fevkinde hissedilir, yahut sosyal birtakım şeyler haline gelirler. Gerçi, görme sınırı üzerinde birşeyin bıraktığı ışık intibai, göz sinirinin kendi sübjektif tenebbübü [kendiliğinden kamaşması] olmayıp, göz dışında [mevcut] bir şeyin objektif şeklini temsil eder. Fakat, görme esnasında bir şeyden, dış bir nesneden hakikaten kalkan ışık, başka birşey üzerine, göz üzerine düşer. Bu, maddi şeyler arasında [vukua gelen] maddi bir münasebettir. Mal şekli ve içlerinde mal şeklini ifadelendiren emek mahsullerinin değer münasebeti ile, malların fizik tabiatları ve bundan ileri gelme maddi münasebetleri arasında ise, bilâkis, mutlak surette hiç bir alâka yoktur. Mal şeklindeki değer münasebeti, insana, şeylerin fantasmagorik şekilde bir münasebeti gibi görünen ve bizzat insanlar arasında vukua gelen muayyen sosyal bir münasebetten ibarettir. Bu hususta bir mukayese yapmak için, din dünyasının bugulu mntakasına savulalım [baş vuralım]. Orada, insan kafasının mahsulleri, hususi bir hayat peyda ederek, kendi aralarında ve insanla, adeta müstakil şekilde birtakım münasebetler kurmuş görünürler. Mallar dünyası içinde insan elinin mahsulleri de böyledirler. İşte, mal olarak istihsal edildikleri ve dolayısıyla de, mallar istihsalından ayırdedilemez hale geldikleri andan itibaren, emek mahsullerine arız olan bu hususiyete ben, fetişizm adını veriyorum.

Bundan evvelki tahlilin iyice göstermiş olduğu veçhile, mallar dünyasının bu fetiş karakteri, mallar istihsal eden emeğe has sosyal karakterden ileri gelir.

Kullanış nesnelere, birbirlerinden müstakil işletmelerdeki hususi emeklerin mahsulleri oldukları için, umumiyetle ancak mal haline gelirler. O hususi emeklerin topu birden

(bu hususî emekler kompleks) sosyal teknil emeği (Gesamtheit's) teşkil eder. Müstahsıllar, ancak emek mahsüllerini değiş ederek birbirleriyle sosyal temasa geçtikleri için, onların hususî emeklerine has olan sosyal karakter de, ancak bu değiş esnasında meydana çıkar. Yahut değişin, emek mahsülleri arasında, ve bu mahsüller vasıtasile de, bizzat müstahsıllar arasında kurduğu münasebet yüzünden, hususî emekler, hakikatte ancak sosyal teknil emeğin birer halkası olarak faaliyetinde bulunurlar. Bu sebeple, müstahsılların şahsî emekleri arasında bulunan sosyal münasebetler, onlara *oldukları* gibi görünürler; yani, doğrudan doğruya şahısların kendi emekleri içindeki sosyal münasebetleri gibi değil, daha ziyade şahısların *eşyalaşmış münasebeti* (*) veya *eşyaların sosyal münasebeti* gibi görünürler.

Emek mahsülleri, ancak değiş edildikleri esnada, hissedilen muhtelif kullanım nesneliklerinden [maddî realitelerinden] ayrı ve sosyalman aynı olan bir değer realitesi peyda ederler. Pratikte, değiş okadar genişler ve mühimleşir ki, artık faydalı şey değiş için istihsal edilmeğe ve bu yüzden, şeyler daha istihsal edilirken onlardaki değer karakteri nazarı itibara alınmağa başlarsa, ancak o zaman emek mahsülleri, böyle bir faideli şey ve bir de değer şeyi (değer maddesi) olmak üzere ikiye bölünürler. Ondan sonra müstahsılların şahsî emekleri, hakikaten çifte bir sosyal karakter kazanırlar. Bir taraftan, muayyen faydalı birer emek halinde muayyen birer sosyal ihtiyacı gidermeleri lâzımgelir, o takdirde, teknil emeğin ve hüdâyınâbit sosyal iş bölümü sisteminin birer halkası halinde görünmeleri icap eder. Diğer taraftan, her faydalı şahsî

(*) *Sachliche Verhältnisse*. Rusça tercümesinde: «aynî münasebeti». Fransızçasında «konkret münasebeti» deniyor. (H. K.)

emekle değiş edilebildikleri, ve şu halde başka her çeşit faydalı şahsî emeğe müsavî düştükleri nisbette, şahsî emekler, kendi müstahsıllarının çeşit çeşit ihtiyaçlarını gidermekten başka birşey yapmazlar. Ancak, *Toto coele* [ezher cihet] *farklı olan emekler gerçek müsavatsızlıklarından tecrit* olundukları vakit, *insan iş kuvvetinin harcanışı* ve mücerret *insan emeği* olarak sahip buldukları müsterek karaktere irca edildikleri vakit, o farklı emekler arasında bir *müsavat* mevcut olabilir. Şahsî müstahsılların dimağı, şahsî emeklerin bu çifte sosyal karakterini, ancak pratik alışverişle (*), mahsüllerin değişile meydana çıkan şekillerde aksettirir: şu halde, müstahsılların dimağı, şahsî emeklerinin sosyalman faydalı karakterini, faydalı, hem de başkası için faydalı olması icap eden emek mahsüllü şeklinde aksettirir; muhtelif çeşit emekler arasındaki müsaviliğin sosyal karakterini ise, o maddeten farklı şeylerin [yani] emek mahsüllerinin müsterek değer karakteri şeklinde aksettirir.

Demek ki insanlar, emek mahsüllerini aynı çeşit insan emeğinin *sadece maddî birer zarfı* olarak nazarı itibara aldıkları için, o şeyleri *değer* olarak birbirleriyle münasebete geçirmezler. Bilâkis, değiş esnasında muhtelif çeşit *mahsülleri birbirleriyle değer* olarak mukayese ederken, kendi muhtelif emeklerini insan emeği olarak birbirlerine müsavî farzederler. Bunu bilmezler, ama yaparlar (27).

(27) 2 ci başlıca not. *Galiani*: değer insanlar arasında bir münasebettir, —«La Riquezza è una ragione tra due persone», — derken: maddî zarflar altında gizenmiş bir münasebettir, diye ilâve etmeliydi. (*Galiani*: «Della Moneta» [Parayış dair], s. 220, Castodia'in: *Scrittori Classici Italiani di Economia Politica*,* koleksiyonunda, c. III, Parte Moderna. Milâno 1803.)

(*) Fransızçasında: «pratik münasebetler»; Rusçasında: «mutad pratik hayat». H. K.

Esasen, değer in alnında ne olduğu yazılı değildir. Değer daha ziyade, her emek mahsulünü sosyal bir heyeroğlıf haline getirir. Ondan sonra insanlar, bu heyeroğlıfın manasını çözmeğe, kendi sosyal mahsüllerinin sırrına ermeğe uğraşırlar. [Kendi mahsüllerinin] zira, kullanış nesnelere *değer* olarak muayyeniyet peyda etmesi dahi, tıpkı dil gibi [lisanın teşekkülü gibi] *insanların* sosyal bir mahsulüdür. Sonraları, emek mahsüllerinin, birer değer olmak itibarile, istihalleri için harcanmış insan emeğinin maddi ifadesinden başka birşey olmadıkları keşfedilince, bu keşif insanlığın tarihi inkişafında bir çağ açmıştır, fakat emeğin sosyal karakterinin reel [maddi] görünüşünü hiçbir suretle ortadan kaldırmamıştır.

O keşiften önce olduğu gibi sonra da, — tıpkı ilim havayı unsurlarına ayırdığı halde, fizik cismanî bir şekil olan hava şeklinin gene mevcut kaldığı gibi, — ancak ve yalnız hususî bu istihsal için, [yani] mal istihsalî için bir mana ve kıymeti olan şey, yani birbirine tâbi olmayan şahsî emeklerin insan emeği olarak müsavat arzettikleri esnada haiz buldukları spesifik (mahsusî) sosyal karakter ile emek mahsulündeki değer karakterinin almış olduğu şekilde nihai ve kat'î [bir surette mevcutmuş gibi] görünür.

Pratik olarak mahsul değış edenleri her şeyden evvel alâkalandıran şey, onların kendi mahsüllerine karşılık ne kadar yabancı mahsul elde ettikleri, dolayısıyla de, mahsüllerin hangi nisbetler dahilinde değış edildikleri mes'alesidir. Bu nisbetler, oldukça alışılmış bir sağlamlık [istikrar] peyda ettikleri vakit, âdeta emek mahsüllerinin tabiatından ileri geliyormüş gibi görünürler; netekim fizik ve şimik hassalarının başkalığına rağmen bir ton demirle

12 ons altının aynı değerde görünmeleri, insana meselâ bir kilo demirle bir kilo altının aynı ağırlıkta olmaları kadar tabii gelir. Hakikatte, emek mahsüllerindeki değer karakterinin sağlamlaşması (istikrar bulması), sırf bu mahsüllerin değer büyüklüğü olarak görünmeleri sayesinde dir. Değer büyüklükleri, onları değış edenlerin dileklerine, görüş ve edişlerine tâbi olmayarak hoyuna değışirler. Değış edenler için, kendi sosyal hareketleri, kontrol edecekleri yerde kontrolü altına girdikleri eşyaların (nesnelere) bir hareketi şekline girer: birbirine tâbi olmayarak yapılan, *fakat sosyal iş bölümünün tabii birer halkastıfatile* her cihetçe birbirlerine tâbi olan şahsî emekler, mütemediyen kendi sosyal nisbetli ölçülerine irca edilirler; çünkü, emek mahsüllerinin arızî ve daima oynak olan *değış münasebetleri* esnasında, o mahsülleri istihsal için sosyalman zarurî olan iş müddeti, nâzım bir *tabiat kanunu* sıfatile — tıpkı birinin kafasına ev yıkılınca ağırlık kanununun dank etmesi gibi — zorla kendini dayatır: bütün bu hususlar bizzat tecrübe ile ilmî tedkik mertebesine yükselmeden evvel, mallar istihsalinin tam bir inkişafı gerektir (28). Demek ki, değer büyüklüklerinin iş müddeti ile tayini, izafi mal değerinin göze görünen hareketi altında gizlenmiş bir sırdır. Bu sırrın keşfedilmesi, emek mahsüllerindeki değer büyüklüklerinin sırf arızî bir surette tayin ediliyormuş gibi görünmelerini ortadan kaldırır, fakat

(28) «Ancak devrevî inkişâflarla kendisini dayatabilen bir kanuna ne demeli? Böyle bir kanun, onunla alâkadar olanlara şairsuzluğuna dayanan bir tabiat kanununun aynıdır.» (Friedrich Engels: «Umriss zu einer Kritik der Nationalökonomie» [Millî ekonominin tevkidine dair deneme] Arnold Ruge ve Karl Marks tarafından neşredilen «Deutsch - Französische Jahrbücher» [Alman - Fransuz yılığı] nda Paris 1844.)

emek mahsullerinin maddî şeklini asla ortadan kaldırmaz.

İnsan hayatının umumî şekilleri hakkında yürütülen fikir ve dolayısıyla de, bu şekillerin ilmî tahlili, aletumum gerçek inkişâfla taban tabana zıt bir yol [ve istikamet] tutar. İnkışâf prosesinin son sözünden [post festum] ve dolayısıyla de, bu prosenin hazır [başarılmış] neticelerinden başlar. Emek mahsüllerine mal damgasını basan şekillerin ve şu halde, malların tedavülünü tezammün eden şekillerin çok kere değişmez sanılan tarihî karakterleri hakkında değil, muhtevaları hakkında insanlar bir fikir edinmeğe kalkışmadan önce, bu şekiller sosyal hayatın tabii şekillerine has bir sağlamlık [ve istikrar] peyda ederler. Bu yüzden, değer büyüklüğünü tayin etmek dururken, sadece mal fiyatlarının tahlili yapılır; malların değer karakterlerini tesbit etmek dururken, sadece onların müşterek paraca ifadeleri araştırılır. Halbuki esasen mallar dünyasının bu hazır şekli — para şekli — şahsî emeklerin sosyal münasebetlerini meydana çıkaracak yerde örtbas etmektedir. Ben : elbise, çizme ve saire [isimli mallar], mücerret insan emeğinin mümessili ile münasebete geçiyormuş gibi bezle münasebete geçerler, dediğim vakit, bu ifadenin yersizliği göze batar. Halbuki : Elbise, çizme ve sairenin müstahsılları, bu malları umumî muadil olan bezle — yahut da mes'eleyi değiştirmeyeceğine göre altın ve gümüşle, — münasebete geçirdikleri vakit, şahsî emeklerinin sosyal tekmil emekle olan münasebeti, onlara bilhassa tam bu yersiz şekilde görünür.

Bu gibi şekiller, ancak burjuva ekonomisinin *kategori*lerini teşkil ederler. O şekiller, *tarihen muayyen* bir sosyal istihsal tarzı olan, *şu* mallar istihsalinin istihsal münasebeti için manalı ve dolayısıyla de, objektif birtakım düşünce şekilleridir. Lâkin biz, başka istihsal şekillerine bağ

vurduğumuz taktirde, mallar istihsalı temeli üzerinde emek mahsüllerini [kalın] bir buğu ile örtün, mallar dünyasının bütün felâhını ve her türlü sihir ve cfsunu derhal ortadan kalkar.

Ekonomi politik, robensonatları sevdiği için [29], biz de ilkin adası üzerinde oturan Robenson'u görelim. Robenson evinden dışarıda bulunmakla beraber, onun gene giderilecek muhtelif çeşit ihtiyaçlara cevap vermesi ve bu yüzden ise, *muhtelif çeşit faydalı işleri* başarması, iş aletleri yapması, mobilyeler imal etmesi, Lamayı ebileştirmesi, bahk tutması, av avlaması ve ilh. icabediyordur. İbadât ve tââtı burada işten saymıyoruz, çünkü bizim Robenson, onlardan zevkalmakta ve bu gibi faaliyetleri bir nevi diellenme saymaktadır.

Robenson biliyor ki, istihsal edici fonksiyonlarının muhtelif oluşuna rağmen, bu gördüğü işler aynı Robensonun muhtelif faaliyet şekillerinden, dolayısıyla de, insan emeğinin muhtelif tarzlarından başka bir şey değildirler. Ve *zamanını* muhtelif fonksiyonlar arasında iyice taksim etmeğe, kendisini bizzat zaruret icbar etmektedir. Tekmil faaliyeti içinde, faaliyetlerinden birisine daha fazla ve ötekisine daha az vakit hasretmesi, istenen faydalı eseri elde etmek için üstesinden gelinecek güçlüklerin büyük-

(29) 2c. basılığa not. Rikardo bile Robensonsuz kalmamıştır. «İptidai balıkçı ve iptidai avcı, birer mal sahibi sıfatıyla, balığı ve av hayvanını bu değer değerlerine karşılık düşün iş müddetile mütenasip bir surette dağıtım etmeğe kalkışır [der]. Bu münasebetle öyle bir anakronizme (tarih yanlışlığına) düşer ki, iptidai balıkçı ile iptidai avcı, iş aletlerinin değerini hesaplamak için, ta 1817 senesi Londra borsasında kabul edilmiş yıllık fiial cetvellerine bağ vururlar. «Bay Owen'ın paralelogram (mütevaziyül adlı) ları» burjuva sosyetesini dışarda olabilecek yegâne sosyete şekli gibi görünürler.» (Karl Marks : Zur Kritik vs. s. 10).

lûgüne veya küçüklüğüne tâbidir. Bunu ona tecrübe öğretiyor ve o, cep saatini, ana defterini, mürekkebi ve kalemi, batmış gemiden kurtaran bizim Robenson, halis bir ingiliz gibi, hemen kaleme sarılıp başından geçenleri deftere geçirmeğe başlıyor. Yazdığı muhtarada (evantoryomda), sahip olduğu kullanım nesnelere, onları istihsal için gereken *muhtelif* ameliyelerin, nihayet bu muhtelif mahsullerden muayyen miktarlarının kendisine mal oldukları vasatî *iş müddetinin* listesi vardır. Robenson ile bizzat yarattığı zenginliği teşkil eden şeyler arasındaki bütün münasebetler, burada o kadar basit ve şeffaftır ki, Bay Maks Wirt bile onları artık, hususile kafa yormadan, anlasa gerektir. Ve filhakika, *değerin* bütün esas muayyeniyeti de bu münasebetler içinde bulunur.

Şimdi, Robensonun aydınlık adasını bırakıp karanlık Avrupa ortaçağına geçedelim. Burada müstakil insan yerine: maraba ve toprak beyi, tâbi ve metbu (vasal ve senyor), din adamı ve dünya adamı (lâik ve papas) diye, her insanı tâbi vaziyetinde buluruz. Bu insanların, maddî istihsaldeki sosyal münasebetleri gibi, o münasebetler üzerinde kurulan hayat âlemlerini de şahsî tâbiyet keyfiyeti karakterize eder. Fakat, öne konulan belli bir sosyal temeli, sırf bu şahsî tâbiyet münasebetleri teşkil ettiği için, emeklerin ve mahsullerin kendi realitelerinden farklı fantastik bir biçim almalarına hacet yoktur. Emekler ve mahsuller aynı hizmetler (Naturaldienste) ve bedeni mükellefiyetler (Naturalleistungen) halinde sosyal mekanizmanın içine girerler. Burada, emeğin sosyal şekli, doğrudan doğruya tabii şeklidir; [yani] mallar istihsalinde olduğu gibi emeğin umumiyeti değil hususiyetidir. Angarya emek te, gene mallar istihsal eden emek gibi zamanla ölçülür. Ama, her maraba bilir ki, beğinin hizmetine harcadığı, kendi

şahsî iş kuvvetinin muayyen bir miktarıdır. Papasa verilen âşar, papasın duasından daha durudur. Onun için burada, insanların birbirleriyle karşılaştıkları vakit taşıdıkları karakteristik maskeler hakkında ne denirse densin, şahısların işlerken giriştikleri sosyal münasebetler, her halde kendi şahsî münasebetleri gibi görünürler ve şeylerin, emek mahsüllerinin sosyal münasebetleri kılıfına bürünmezler.

Müşterek ve sosyallaşmış emeğin tetkiki için, bütün medenî kavimlerin tarih eşliğinde rastladığımız hüdayinâbit şekillere kadar dönmemize hacet yoktur (30). Kendi ihtiyacı için buğday, davar, iplik, bez, giyecek şey vs. istihsal eden bir köylü ailesinin patriyarkal kır endüstrisi, bize daha yakın bir misal teşkil eder. O muhtelif şeyler, aileye karşı gene aile emeğinin muhtelif mahsülleri sıfatıyla görünürler, fakat birbirleriyle mal olarak karşılaşmazlar. Bu mahsülleri istihsal eden muhtelif emekler, çiftçilik, davar yetiştiricilik, ipek böcekçiliği, dokumacılık, terzilik v.s... tabii şekilde birer sosyal fonksiyondurlar, çünkü bunlar, tıpkı mal istihsalinde olduğu gibi kendine has bir iş bölümü bulunan, ailenin birer fonksiyonudurlar. Gerek

(30) 2c. basılsa not. «Son zamanlarda, *hüdayinâbit* müşterek mülkiyet şekline Slavlara mahsus, hatta münhasıran Rus bir şekil olduğu hakkında gülmüş bir batıl itikat ortaya yayılıyor. Halbuki Romalılarda, Cermenlerde, Keltlerde mevcudiyetini isbat edebileceğimiz bu şekil, hatta şimdi bile, kısmen harap bir tarzda olsa dahi, gene alacak örneklerden mürekkep tam bir nümune levhasını Hindlilerde bulduğumuz iptidai bir şekildir. Asyaya ve hâhusus Hindistana ait müşterek mülkiyet şekillerinin daha sarîh bir mütalâası, muhtelif hüdayinâbit müşterek mülkiyet şekillerinden, onlara has muhtelif ihtilâl şekillerinin nasıl çıka geldiklerini isbat edecektir. Nettekim, meselâ Roma ve Cermen şahsî mülkiyetinin muhtelif orijinal tipleri, muhtelif Hint müşterek mülkiyet şekillerinden iştakak etmektedirler.

yaş ve cins farkları, gerekse mevsim değişiklikleri ile değişen tabii iş şartları, aile içinde iş bölümünü ve her bir aile üzümüne düşen iş müddetini tanzim eder. Fakat, sürdürdükleri müddetle ölçülen ferdi iş kuvvetlerinin harcanışı, burada bizzat emeklerin sosyal muayyeniyeti gibi görünür [bu emeklere sosyal bir karakter verir (*)] zira, ferdi iş kuvvetleri, ancak oluşları itibarile müşterek aile iş kuvvetinin birer uzvu gibi müccsirdirler.

Nihayet, değişiklik olsun diye, müşterek istihlal vasıtalarile çalışan ve bir çok ferdi iş kuvvetlerini, şuurla bilerek, *bir tek* sosyal iş kuvveti gibi harcayan, bir hür insan birliği farz ve kabul edelim. Emegün Robensona has her türlü teayyünü burada, *ferdi* olacak yerde, ancak *sosyal* bir surette tekrarlanır. Robensonun bütün mahsulleri, münhasıran kendi şahsî mahsulü olmaları itibarile, onun için doğrudan doğruya birer kullanım nesnesidirler. Birliğin tekmi mahsulü ise *sosyal* bir mahsuldür. Bu mahsulden bir kısmı, tekrar istihlal vasıtahğı hizmetini görür. [Yani] sosyalhğını muhafaza eder. Fakat öteki kısmı birlik azaları arasında yaşama vasıtaları olarak kullanılır. Onun için, bu azalar arasında *tevzi* edilmelidir. Bu *tevzi tarzı*, bizzat *sosyal* istihlal uzviyetinin hususî tarzı ile müstahsillerin o tarza karşılık düşen tarihi inkişaf seviyelerine göre değişir. Ancak, mallar istihlali ile muvazî düşmesi için, [burada da] her müstahsilin yaşama vasıtalarından aldığı payı çalıştığı iş müddeti tayin eder, farz ediyelim. O takdirde iş müddeti çifte bir rol oynayacaktır. İş müddetinin sosyalman plânlı bir surette tevzi, muhtelif ihtiyaçlara tam olarak düşen muhtelif iş fonksiyonlarının nisbetini tanzim eder. Diğer cihetten, iş müddeti,

(*) Rusçada, A. y., s. 36.

aynı zamanda müstahsillerin müşterek işe ve dolayısıyla da, mahsulün ferden istihlal edilecek kısmına ferden iştiraklerini ölçmeğe yarar. Gerek istihlal ve gerekse tevzi içinde, insanların kendi emekleri ve emek mahsulleri ile olan sosyal münasebetleri, burada şeffaf surette basittir.

[Din dünyası gerçek dünyanın inikâsından başka bir şey değildir (*)]. Umumi sosyal istihlal münasebetleri bakımından, mahsulleri *mallar* dan, dolayısıyla da *değer* lerden ibaret olan ve bu *şgalaşmış (reel)* şekildeki şahıs emekleri birbirleriyle *müsavî insan emeği* olarak münasebete geçen, bir mal müstahsilleri sosyetesini için, mücerret insana tapışı ile, bhusus protestanlığa, deizme ve ilh... doğru burjuvaca inkişaf ile birlikte hristiyanlık, en uygun bir din şeklidir. Mahsulün mal haline geçişi ve dolayısıyla da, insanların mal müstahsilleri halinde mevcudiyetleri Asyaî, kadim v. s. . istihlal tarzlarında ikinci derece bir rol oynamakla beraber, camia çöküş merhalesine doğru gittikçe, bu rol daha ziyade mühimleşir. Epikür allahları, yahut Leh sosyetesinin mesameleri içindeki yahudiler gibi, bilhassa tüccar kavimlerde, ancak âlemler arasında [muhtelif kültürlü ölkeleri ayıran aralıklarda] mevcuttur. O eski sosyal istihlal uzviyetleri, burjuva sosyal uzviyetine nazaran fevkalâde çok daha basit ve şeffaftır. Fakat ya başkalarile olan tabii doğuş beraberliğinden [akrabalıktan] mütevellit göbek bağı; henüz koparmamış insan fertlerinin hamlığı üzerine, yahut ta doğrudan doğruya efendi ve köle münasebetleri üzerine dayanırlar. Bu eski sosyal uzviyetleri vasıflandıran şartlara göre, emegün istihlal edici kuvveti inkişafça aşağı bir seviyede olup, o inkişaf seviyesine uygun gelmek üzere, insan-

(*) Almanca 1928 tabında var (A. y., s. 40)

ların maddi hayatı istihsal prosesi içinde, gerek birbirleriyle ve gerekse tabiatla olan münasebetleri daradardır, müzayekalıdır. Bu gerçek, bu reel müzayeka, eski tabiat ve kavim dinlerinde ideal bir surette inikâs eder. Ancak, insanların günlük iş hayatlarına has olan pratik münasebetler, onların birbirleriyle ve tabiatla olan her günlük şeffaf ve makul münasebetleri halinde göründükleri vakit, reel dünyanın dini inikâsı umumiyetle ortadan kalkar. Sosyal hayat prosesinin biçimi, yani maddi istihsal prosesinin şekli, ancak serbestçe birlik yapmış insanların mahsulü sıfatıyla, onların şuurla plânlı kontrolleri altına girdiği vakit, mistik buğusundan sıyrılır. Fakat, bunun böyle olması için, sosyetenin maddi bir temeli mevcut olmalı, yahut uzun ve acıklı tarihi bir inkişâfın hüdâyinâbit mahsülleri olan bir sıra maddi hayat şartları bulunmalıdır.

Gerçe ekonomi politik, tamamlanmamış bir surette de olsa (31), değeri ve değer büyüklüğünü tahlil etmiş ve bu şekiller altında gizlenen muhtevayı keşfetlemiştir.

(31) (Sahife 26 da işaret edildiği veçhile, Benjamin Franklin der ki: «Umumiyetle ticaret bir emeğin başka bir emekle değiş edilmesi demek olduğunda, her şeyin değeri nihayet doğru bir surette emekle takdir edilir. [*]» (The Works of Benj. Franklin, etc., ed. by Sparks, Boston 1836.) Franklin bir şeyin değerli olmasını, bir cismin ağır olması kadar tabii bulur. Ona göre, olsa olsa bu değerini mümkün mertebe sarıf bir surette nasıl ölçülebileceği mevzuabaki olur. Birkere herşeyin değeri doğru surette emekle takdir edilir denilince, emeklerin farklarından teccit edilerek aynı insan emeğine irca olunduklarını, Franklin de farketmez. Yoksa onun şöyle demesi icap ederdi: Ayakkapların ve çizmelerin masa ile değiş edilmesi, ayakkabacı emeği ile marangoz emeğinin değiş edilmesinden başka birşey olmadığı için, çizmelerin değeri, nihayet doğru bir surette marangozun emeği ile ölçülür! Franklin, aletumum «Emek» sözünü kullanmakta, o muhtelif emekleri saydık karakterlerinden, konkret şekillerinden teccit eylemiş olur.) [bu satırlar 1928 alınışça tabandan alındı. [*] işaretli cümle 26 nci sahifede «hemen eksik çıkmıştır. H.K.]

Okurlarımıza cevaplar

1 — Elimizdeki kapitalin 3 kitabı 2722 sahife metindir. Bu 329 formamız demektir. Fakat bizim ilk hedefimiz 71 forma metnli birinci kitaptır. Marksın sağken çıkardığı, hem -hâlik kitabı- hem sosyoloji eseri olan bilhassa budur. Ayda 1 formadan 6-küsur yıl sürebiyecek olan birinci kitabı biz 4 yılda vermeğe çalışacağız. Senede 1 cilt: Kapitali ne görece ne denir? Bugün Fransada bile tekml kapital ancak 4 yılda verildi. 30 sene yalancılı kıyafetler, tarikle bazan 2 yim onlara yıla bedel olacağı diyabenliğini kavramayan sabote/cilerdir.

Neşriyatımız maddi imkânlardan münezzeh değildir.

2 — Kapaktaki karşılıklar, kapitali forma halinde olanlara bir taheliftir. Bunları alanlar sovradan cilt yapıyabılırler. Fakat eserin ciltlenmiş halini beklilenleri lugat istemeğe hakları kalmaz. Renkli kapaklar hıccet bir zıvrettir. Cilt sovrasına pekâlâ gelirler. Lâzım gibi olur.

3 — Sonradan çıkacak tasiküllerin toptan fiyatı bizzatüre şimdiki kadar iki misli olacaktır.

Düzeltilmeler

Sahife	Satır	Yanlış	Doğru
85	29	20	11
45	80	$\frac{1}{2}$ st.	$\frac{1}{4}$ G

Okurlarımıza

1. **Abone şartı** : Posta ücreti bize ait olmak üzere, ilk 3 forması 12 kuruş; 6 forması 20, 15 forması, yani bir fasitülâ 70 kuruştur.

2 — Kapitalin çıkmış öteki formlarını tamamlamak isteyenler için adres şimdiki şudur : Genel gazete müteahhittliği : İstanbul Cağaloğlu yokuşu No. 44. Telefon: 21432, Posta kutusu 71, Telgraf: İst. Alyol.

3 — Kapitalin tercemesi, terimleri vesairesi hakkında fikir bildirmek ve çıkmış kitaplarınıza dair malûmat almak isteyenler için adres şudur : Sultanahmet Kasabosmann soksğı No. 14

(Yazı ile cevap isteyen posta pulunu göndermelidir.)

HİKMET KIVILCIMLI